

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny z przedmiotu *wiedza o społeczeństwie* w zakresie podstawowym dla klasy I szkoły ponadgimnazjalnej, na podstawie *Program nauczania dla szkół ponadgimnazjalnych*, autorstwa Antoniny Telicka-Boneckiej oraz Jarosława Boneckiego.

Dział	Temat (rozumiany jako lekcja)	Wymagania na ocenę dopuszczającą Uczeń:	Wymagania na ocenę dostateczną Uczeń:	Wymagania na ocenę dobrą Uczeń:	Wymagania na ocenę bardzo dobrą Uczeń:	Wymagania na ocenę celującą Uczeń opanował wymagania na ocenę bardzo dobrą, a ponadto:
1. Rzeczpospolita Polska jako demokratyczne państwo prawne	1.-2. (1.1. – 1.2) Rzeczpospolita jako demokratyczne państwo prawne.	– przedstawia podstawy ustroju Rzeczypospolitej	– omawia zasady ustroju zawarte w konstytucji	– rozróżnia władzę ustawodawczą, wykonawczą, sądowniczą i terytorialną w Rzeczypospolitej	– ocenia realizację zasady praworządności w Polsce	– analizuje podstawy prawne ustroju Rzeczypospolitej, określa wady i zalety konstytucji
2. Młody obywatel w urzędzie	3. (2.1) Obywatelstwo polskie i unijne.	– wyjaśnia pojęcie obywatelstwa	– omawia treść dokumentów, które regulują kwestie prawne obywatelstwa – omawia zasady nabywania obywatelstwa	– porównuje prawa obywatela w Rzeczypospolitej i UE	– analizuje zasady nabywania obywatelstwa polskiego i unijnego	– uzasadnia swoją opinię na temat nieakceptowania przez Polskę prawa do podwójnego obywatelstwa
	4. (2.2) Uzyskiwanie podstawowych dokumentów.	– wie, jak uzyskać podstawowe dokumenty: dowód osobisty, paszport, prawo jazdy	– wyjaśnia podstawowe pojęcia związane z tematem: obowiązek meldunkowy, dowód	– potrafi wypełnić wnioski o wydanie podstawowych dokumentów	– analizuje dane dotyczące PESEL – omawia różnice przy rejestracji różnych pojazdów	– uzasadnia konieczność posiadania świadectwa homologacji dla danego typu samochodu

			rejestracyjny, paszport, faktura VAT			
	5. (2.3) Udział obywatela w wyborach i referendach.	– przedstawia formy udziału obywateli w życiu publicznym	– omawia czynne i bierne prawo wyborcze	– porównuje wybory na Prezydenta RP, do Parlamentu, samorządów terytorialnych i Parlamentu Europejskiego	– potrafi przedstawić system wyborczy w Rzeczypospolitej	– analizuje przyczyny niskiej frekwencji obywateli w wyborach i referendach
	6. (2.4) Konstytucyjne prawo obywatela do informacji.	– wie, co to jest informacja publiczna	– omawia prawo obywatela do informacji publicznej	– rozróżnia sposoby udostępniania informacji publicznej	– analizuje powody odmowy podania informacji publicznej	– ocenia problem jawności życia publicznego
	7. (2.5) Procedury odwoławcze od decyzji urzędów.	– omawia treść dokumentów, które regulują procedury odwoławcze postępowania administracyjnego	– potrafi wypełnić podanie i złożyć zażalenie na decyzję publiczną	– rozróżnia formy odwoławcze od postępowania administracyjnego; omawia proces odwoławczy w Rzeczypospolitej	– potrafi uzasadnić potrzeby zastosowania postępowania odwoławczego	– dokonuje oceny problemów występujących w środowisku, w sprawie których można by skierować petycje do władz lokalnych
3. Prawo i sądy	8. (3.1) Pojęcie prawa i norm prawnych.	– definiuje podstawowe pojęcia związane z prawem	– rozróżnia rodzaje norm prawnych; omawia funkcje prawa	– wskazuje poszczególne elementy normy prawnej: hipotezę, dyspozycję i sankcję	– ocenia kondycję naszego prawa; wyjaśnia, jakie prawo jest „dobre”	– potrafi interpretować zapisy przykładów norm prawnych
	9. (3.2) Podstawowe zasady prawa i funkcjonowania sądów.	– wymienia konstytucyjne zasady funkcjonowania sądów	– wyjaśnia znaczenie zasady domniemania niewinności	– omawia najważniejsze zasady procesowe gwarantowane w konstytucji	– potrafi wyjaśnić znaczenie udziału obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości	– analizuje pracę i funkcjonowanie polskiego wymiaru sprawiedliwości;

						sądownictwo polskie porównuje z sądownictwem w prawie anglosaskim
	10. (3.3) Źródła i gałęzie prawa.	– przedstawia źródła prawa obowiązującego w Polsce	– omawia hierarchię aktów prawnych w Polsce	– rozróżnia gałęzie i dziedziny prawa	– analizuje poszczególne działy prawa międzynarodowego i europejskiego	– uzasadnia, jakie znaczenie dla funkcjonowania państwa ma hierarchia aktów prawnych
	11. (3.4) Wybrane zagadnienia prawa polskiego.	– wyjaśnia podstawowe pojęcia: przestępstwo, prawo karne, prawo cywilne, pozew itp.	– omawia poszczególne dziedziny prawa; wie, czym się zajmują	– potrafi sformułować dowolny pozew do sądu i uzasadnić go	– potrafi napisać akt oskarżenia dotyczący naruszenia dowolnego artykułu prawa karnego	– potrafi interpretować wybrane przepisy kodeksu karnego
	12. (3.5) Uczestnicy procesu sądowego.	– wymienia uczestników procesu karnego i cywilnego	– wyjaśnia poszczególne pojęcia związane z procesem karnym i cywilnym	– rozróżnia kolory żabotu, lamówek i mankietów sędziów, prokuratorów, obrońcy i radcy	– uzasadnia rolę czynnika społecznego w sądzie	– analizuje osobowe źródła dowodowe i instytucję świadka koronnego
	13. (3.6) Przebieg postępowania sądowego.	– przedstawia etapy procesu karnego; wyjaśnia podstawowe pojęcia	– omawia główne prawa, jakie przysługują ofierze, sprawcy i świadkowi przestępstwa	– sporządza zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa	– ocenia problem obowiązku powiadomienia o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu	– uzasadnia znaczenie mediacji w procesie karnym i cywilnym
	14. Prawo i sądy – lekcja powtórzeniowa.					

	15. Prawo regulatorem życia społecznego – lekcja sprawdzająca.					
4. Bezpieczeństwo	16. (4.1) Organy odpowiedzialne za porządek i bezpieczeństwo wewnętrzne państwa.	– wymienia instytucje, które realizują zadania w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego w Rzeczypospolitej	– omawia zadania instytucji odpowiedzialnych za porządek i bezpieczeństwo wewnętrzne: Policji, ABW, Agencji Wywiadu, CBA, Straży miejskiej, Straży Granicznej, Ochrony kolei i BOR-u	– określa podstawowe uprawnienia policji i służb odpowiedzialnych za porządek i bezpieczeństwo wewnętrzne	– przedstawia przykłady nadużywania uprawnień przez policję i inne służby odpowiedzialne za porządek i bezpieczeństwo	– ocenia działalność instytucji odpowiedzialnych za porządek i bezpieczeństwo
	17. (4.2) Problemy przestępczości w Polsce.	– wyjaśnia pojęcie przestępczości i patologii społecznej; przedstawia jej przejawy	– charakteryzuje zjawiska patologiczne wśród młodzieży	– rozróżnia sposób postępowania i kary wobec nieletnich ze względu na wiek	– proponuje sposoby uniknięcia przestępstwa i przeciwdziałania mu	– uzasadnia swoją opinię na temat odpowiedzialności za popełnione zbrodnie
	18. (4.3) Przepisy prawne dotyczące sprzedaży i konsumpcji alkoholu, papierosów i narkotyków.	– omawia treść przepisów dotyczących sprzedaży napojów alkoholowych, używania tytoniu i wyrobów tytoniowych	– wymienia kary, jakie grożą za wytwarzanie, sprowadzanie, udzielanie, ułatwianie i nakłanianie do zażywania substancji psychotropowych i odurzających	– potrafi przedstawić sposób walki z „dopalaczami”	– przedstawia argumenty za lub przeciw legalizacji narkotyków lekkich w Polsce	– uzasadnia swoje stanowisko dotyczące zdelegalizowania wyrobów tytoniowych

5. Edukacja i praca w Polsce i w Unii Europejskiej	19. (5.1) Prawa i obowiązki ucznia.	– przedstawia genezę praw dziecka	– omawia prawa i obowiązki ucznia	– charakteryzuje dokumenty, które odnoszą się do praw ucznia	– dowodzi, czy instytucje, które zajmują się ochroną praw ucznia, spełniają swoje zadanie	– analizuje dokumenty prawne; wyciąga wnioski
	20. (5.2) Szkolnictwo wyższe w Polsce i w Europie.	– przedstawia strukturę szkolnictwa wyższego w Rzeczypospolitej i w Europie	– omawia zasady przyjmowania na wyższe uczelnie w Polsce i Europie	– charakteryzuje programy unijne dotyczące szkolnictwa wyższego	– rozróżnia systemy nauki w zależności od organizacji zajęć i ze względu na organ prowadzący	– uzasadnia potrzebę podejmowania nauki w szkole wyższej
	21. (5.3) Polska w strefie Schengen.	– wie, co to jest strefa Schengen i z czym ją powiązać	– wyjaśnia podstawowe pojęcia związane ze strefą Schengen	– charakteryzuje warunki bezpiecznego podróżowania po świecie	– ocenia fakt przystąpienia Polski do strefy Schengen	– uzasadnia korzyści i zagrożenia wynikające z członkostwa Polski w strefie Schengen
	22. (5.4) Zatrudnianie młodzieży i podejmowanie działalności gospodarczej.	– omawia możliwości zarabiania przez młodych ludzi	– podaje, jakie umowy mogą zawierać młodzi ludzie i jakie są zasady opodatkowania ich dochodów	– charakteryzuje ogólne zasady podejmowania pracy i zakładania własnych przedsiębiorstw w Unii Europejskiej	– sporządza Europass-CV	– uzasadnia korzyści i zagrożenia wynikające z podejmowania działalności gospodarczej przez młodych ludzi
6. Prawa człowieka	23. (6.1) Pojęcie i geneza praw człowieka.	– wyjaśnia znaczenie pojęcia prawa człowieka i wymienia ich naturalne cechy	– rozróżnia trzy generacje praw człowieka i podaje przykładowe prawa	– omawia najważniejsze dokumenty związane z prawami człowieka	– przedstawia historyczny rodowód praw człowieka	– analizuje dokumenty dotyczące praw człowieka

	24. (6.2) Podstawowe prawa i wolności człowieka.	– wyjaśnia znaczenie pojęć: prawa i wolności człowieka	– wymienia podstawowe prawa i wolności człowieka	– wyjaśnia, co oznacza, że prawa człowieka są powszechne, przyrodzone i niezbywalne	– charakteryzuje najważniejsze postanowienia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Konwencji o Prawach Dziecka	– ocenia Konstytucję Rzeczypospolitej pod kątem praw człowieka
	25. (6.3) Przykłady łamania praw człowieka.	– wyjaśnia znaczenie pojęcia: łamanie praw człowieka, i podaje ich przykłady	– wyjaśnia przyczyny łamania praw człowieka	– przedstawia na wybranych przykładach, w jaki sposób i dlaczego we współczesnym świecie są łamane prawa człowieka	– ocenia skuteczność ochrony praw człowieka w Polsce i na świecie	– bierze udział w debacie klasowej, szkolnej lub internetowej na temat wybranych praw człowieka
	26. (6.4) Ochrona dóbr osobistych – prawo do prywatności.	– wyjaśnia, na czym polega prawo do prywatności	– wymienia ochronę danych osobowych i prawa obywatela w kontaktach z mediami jako przykłady prawa do prywatności	– wyszukuje przykłady naruszania prawa do prywatności	– ocenia skuteczność ochrony dóbr osobistych w kontekście prawa do prywatności	– uzasadnia potrzebę funkcjonowania prawa, które chroni dobra osobiste
7. Ochrona praw i wolności	27. (7.1) Gwarancje ochrony praw człowieka w RP.	– omawia treść podstawy prawnej ochrony praw człowieka w Polsce	– przedstawia główne środki ochrony praw i wolności w Polsce	– wyszukuje przykłady działań podejmowanych w celu ochrony praw człowieka przez wybrane instytucje	– charakteryzuje działalność sądów powszechnych i administracyjnych, Trybunału Konstytucyjnego i	– ocenia, na ile zawarte w Konstytucji RP gwarancje praw człowieka są wystarczające

					Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji	
	28. (7.2) Rzecznik Praw Obywatelskich i Rzecznik Praw Dziecka.	– przedstawia instytucje państwowe powołane do ochrony praw i wolności człowieka	– opisuje sposób działania Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka	– określa podstawowe zadania Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka	– ocenia, czy w Polsce są przestrzegane prawa dziecka i prawa ucznia	– pisze prostą skargę do Rzecznika Praw Obywatelskich lub Rzecznika Praw Dziecka według podanego wzoru
	29. (7.3) Europejski system ochrony praw człowieka.	– omawia działalność Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu	– przedstawia strukturę międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka: system międzyrządowy (system uniwersalny i systemy regionalne) i organizacje pozarządowe	– określa sposób złożenia petycji do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu	– charakteryzuje działalność instytucji wchodzących w skład Europejskiego systemu ochrony praw człowieka	– uzasadnia znaczenie działalności Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu dla ochrony praw człowieka
	30. (7.4) Działalność organizacji pozarządowych.	– wyjaśnia znaczenie pojęcia „organizacja pozarządowa”	– wymienia najważniejsze organizacje pozarządowe ochrony praw człowieka działające w Polsce i na świecie	– przedstawia na przykładach działania podejmowane przez ludzi i organizacje pozarządowe broniące praw człowieka	– charakteryzuje działalność organizacji pozarządowych w Polsce	– w miarę swoich możliwości włącza się w wybrane działania organizacji pozarządowych
	31. (7.5) Przejawy szowinizmu,	– wyjaśnia znaczenie pojęć: szowinizm, rasizm,	– rozpoznaje przejawy rasizmu, szowinizmu,	– charakteryzuje szowinizm, rasizm,	– uzasadnia potrzebę przeciwdziałania się	– uzasadnia swoje stanowisko dotyczące

	rasizmu, antysemityzmu, ksenofobii i homofobii.	antysemityzm, ksenofobia i homofobia	antysemityzmu, ksenofobii i homofobii	antysemityzm, ksenofobię i homofobię	omawianym formom dyskryminacji i braku tolerancji	zaangażowania się w wybrane działania na rzecz równości i tolerancji
	32. Prawo człowieka jako istoty ludzkiej w świetle dokumentów międzynarodowych – lekcja powtórzeniowa.					
	33. Prawa człowieka w Polsce i na świecie – sprawdzian wiadomości.					
	34. () Naruszenie praw człowieka w wybranych dziedzinach.	– wymienia dziedziny, w których dochodzi do naruszenia praw człowieka	– poszukuje informacji z różnych źródeł na temat naruszenia praw kobiet i dzieci	– przedstawia przykłady naruszenia praw w kontekście wolności wyznania, prawa do edukacji i praw humanitarnych	– charakteryzuje wybrane przejawy naruszenia praw człowieka w wybranych dziedzinach	– opracowuje założenia do projektu, który ma zaradzić naruszeniu praw człowieka w omawianych dziedzinach